

1.

Расмус седеше в любимата си разсоха¹ високо в липата и мислеше за неща, които не би трябвало да има. Картофи – те бяха на първо място! Не, все пак би трябвало да ги има, когато са сварени и в неделя на обяд ти ги поднесат като „картофи със сос“. Но докато растяха по благоволение Божие ей там на картофеното поле и трябваше да се окопават – тогава не би трябвало да ги има. Можеше да мине и без госпожица Орлен. Защото тя казваше: „Утре цял ден ще окопаваме картофи.“ Ще „окопаваме“ картофи, казваше тя, но това не значеше, че госпожица Орлен има намерение да помага. Ами! Расмус и Гунар, и Голям Петър, и другите момчета трябваше да се трепят през целия дълъг горещ летен ден на картофеното поле. И освен това да виждат как хлапетата от селото минават покрай тях на път за плажа на реката! Високомерните селски хлапета – впрочем и тях не би трябвало да ги има!

Расмус се замисли дали има още нещо, което би могло да се премахне. Обаче един тих вик отдолу му попречи.

– Расмус! Скрый се! Орлицата идва.

Гунар подаде през вратата на бараката за дърва разкривеното си от гримаса лице и Расмус се разбърза. Измъкна се пъргаво от разсохата и когато Госпожица Орлен миг по-късно застана пред бараката, в зелените клони на липата не се виждаше никакъв Расмус. Което явно беше късмет, защото госпожица Орлен смяташе, че не бива момчета да се куват по дърветата като птички, когато има да се върши полезна работа.

– Нали взимаш само от боровите дърва, Гунар?

Строгийт поглед на госпожица Орлен се плъзна по дървата, които Гунар беше сложил в кошата.

– Да, госпожице Орлен – каза Гунар с точно онзи глас, с който трябваше да се отговаря на госпожица Орлен. Онзи особен глас на сиропиталищно дете, с който то си служи, когато се обръща към директорката или когато пасторът идва на инспекция и го пита дали не мисли, че е много забавно да разкрасява така градината,

¹ Разсоха – разклонено като Y дърво; чатал, вилка. Бел. ред.

или когато пристигат родителите на някое селско хлапе да питат защо е напердашило тяхното момче, което е крещяло подире му „сиропиталищно детище“ в двора на училището. Тогава е нужно гласът му да звучи точно така покорно и смирено, защото е съвсем ясно, че те очакват именно това – госпожица Орлен и пасторът, и всички останали.

– Знаеш ли къде е Расмус? – попита госпожица Орлен.

Расмус се притисна още по-плътнo ò клона, в който се бе вкопчил, и се молеше на Бога госпожица Орлен да си отиде. Много дълго не би издържал да виси така и ако ръцете му отмалееха само мъничко, щеше да се плъзне бавно надолу и да влезе в зрителното поле на госпожица Орлен. Ризата на сини раета, която носеше – тази сиропиталищна риза – също се виждаше отдалеч. Птиците по дърветата се откриват много трудно, защото Дядо Господ ги е дарил със защитна окраска, им казваше учителката. Ала на мом-

четата от сиропиталището Господ не беше дал защитна окраска и затова Расмус се молеше от цялото си сърце, Той да отпрати госпожица Орлен, преди Расмус да се задуши.

Изведнъж си спомни, че не много отдавна госпожица Орлен му се беше скарала, задето се цапал повече от когото и да било друг в сиропиталището. Ще види тя, когато го каже следващия път – той непременно ще отговори: „Мъча се да си създам защитна окраска.“

Е, вярно, щеше да си го каже съвсем тихо наум. Такива неща не се казваха така, че Орлицата да ги чуе – никога право в лицето ѝ. Защото тя имаше толкова строги очи и устата ѝ беше строга и стисната, а понякога имаше и една строга бръчка на челото. Гунар твърдеше, че дори носът ѝ изглеждал строг. Обаче Расмус не беше съгласен. Расмус смяташе, че носът на госпожица Орлен е направо красив.

Но тъкмо сега, когато висеше на дървото и усещаше ръцете си да отмаляват, той не можеше да си спомни нищо хубаво за нея. А Гунар, който смутено трупаше още дърва в коша, докато госпожица Орлен стоеше до него и го гледаше, не смееше да повдигне очи дори до носа ѝ, независимо от това дали е строг или не. Той виждаше от нея само част от твърдо колосаната ѝ престилка.

– Знаеш ли къде е Расмус? – попита госпожица Орлен още веднъж доста припряно, след като не беше получила отговор на първия си въпрос.

– Видях го преди малко при курника – отвърна Гунар.

А това беше чистата истина. Преди половин час Гунар и Расмус бяха търсили яйца в копривата зад курника, в която понякога се шумгуваха глупавите кокошки, за да снасят. Та Гунар наистина беше видял Расмус преди малко при курника. Къде се намираше той сега, Гунар сметна за най-разумно да не обади на госпожица Орлен.

– Ако го видиш, кажи му да наскубе една кошница коприва – каза госпожица Орлен и се врътна на тока си.

– Да, госпожице Орлен – отговори Гунар.

– Чу ли? – добави той, когато Расмус се спусна от липата. – Трябва да наскубеш една кошница коприва.

И коприва не би трябвало да има, помисли си Расмус. Цяло лято трябваше да скубят коприва за кокошките, защото им даваха всеки ден варена каша от коприва.

– Не могат ли тия глупави животини сами да си кълват копривата, след като им расте под носа!

– Я не си въобразявай! – каза Гунар. – Моля, заповядайте, поднесено е! Тъй трябва да бъде!

Той направи дълбок поклон пред една кокошка, която минаваше покрай тях, като тихо кудкудякаше.

Расмус не беше сигурен дали кокошките трябва да се премаханат или не, но накрая реши, че трябва да ги има. Иначе нямаше да получава неделното си яйце, а без неделно яйце едва ли щеше да знае, че е неделя. Не, кокошките трябва да ги има и ще е най-добре веднага да отиде да наскубе тази коприва.

Расмус всъщност не беше по-мързелив от другите деветгодишни момчета. Само че изпитваше естествената за неговата възраст ненавист към всичко, което не му позволяваше да се катери по дърветата или да се къпе в реката, или да участва в разбойнически банди с другите момчета и да лежи в засада зад картофената изба,

когато някое от момичетата идваше да вземе картофи. Намираще, че именно с това би трябвало да се занимава човек, докато е в лятна ваканция. Не можеха да убедят госпожица Орлен да го разбере и това беше доста естествено. Сиропиталището Вестерхага беше общинско възпитателно заведение, но отчасти се издържаше от продажба на яйца и зеленчуци. Децата бяха евтина и необходима работна ръка и госпожица Орлен наистина не им поставяше непосилни задачи, макар и Расмус да смяташе за непосилно да окопава цял ден картофи. Но тъй като и той, както всички други осиротели деца щеше да е принуден да се издържа сам, след като навърши тринайсет години, беше необходимо навреме да се научи да работи – и именно това госпожица Орлен разбираше добре. Обаче не разбираше дотам добре, че децата от сиропиталището също имат нужда да играят, но то навярно не можеше и да се изисква от нея, защото самата тя никога не е била игрива.

Расмус скубеше послушно коприва зад курника. Но междувре­менно изрече и някои истини.

– Мързеливки! Като нищо бих ви отписал! Тук расте толкова коприва, та човек да се побърка! Ама не, така не ви се услажда! И затова аз трябва да се трепя като негърски роб, и да скубя ли, скубя за вас.

Колкото повече мислеше за това, толкова повече се чувстваше като негърски роб и му стана доста забавно. Миналия срок учителката им беше чела в училище една книга за робите в Америка. Нямахше нищо по-хубаво в живота от часовете, когато учителката им четеше разни книги, а тази книга за негърските роби беше най-хубавата, която Расмус беше слушал.

Сега скубеше коприва и тихичко стенеше. Защото камшикът на надзирателя на робите го налагаше по гърба, а зад землянката за лед¹ дебнеха страшни кръвожадни кучета-пазачи, готови да изскочат, ако той не напълни коша достатъчно бързо. Сега береше памук, а не скубеше коприва. Голямата ръкавица с един пръст, която бе нахлузил, за да не го изпари копривата, беше доста необичай-

¹ В миналото, когато още нямало електрически хладилници, хората в северни­те страни изрязвали през зимата блокове лед от реките и езерата и ги съхранявали, затрупани с дървени стърготини, в землянки под земята. Бел. пр.

на за един негърски роб под палещото слънце на южните щати, но той не можеше да мине без нея.

Расмус скубеше ли, скубеше. Но понякога и на негърските роби се случват дребни приятни изненади. До земянката за лед растяха високи стръкове коприва. Расмус беше вече напълнил коша, но отиде да ги отскубне само, за да подразни кръвожадните кучета. Тогава видя нещо сред стърготините до земянката. Беше отчасти покрито със стърготини и много приличаше на петаче. Расмус получи сърцебиене – *не можеше* да е петаче, такива неща не се случват! Обаче предпазливо свали ръкавицата и протегна ръка към онова, дето лежеше в стърготините.

А то все пак *беше* петаче! Памучните полета изчезнаха, кръвожадните кучета се изпариха яко дим, а нещастният роб стоеше там, зашеметен от радост.

Защото какво ли не можеше да се купи за едно петаче? Голяма кесия бонбони или пет карамелени пръчки с орехи, или цял шоколад. Всичко това го имаше в магазина в селото. Би могъл да изтича дотам утре през следобедната почивка – може би. Или пък би могъл да не изтича дотам, а да си спести петачето, и да се разхожда дни наред с чувството, че е богат и може да си купи каквото поиска.

Да, трябва да има кокошки, и коприва трябва да има, защото без кокошките и копривата това нямаше да се случи. Той съжали, защото преди малко бе наговорил такива лоши думи на бедните кокошки. Вярно, те не изглеждаха много засегнати, както си щипукаха из курника, но той все пак искаше да знаят, че всъщност няма нищо против тях.

– Да, да, наистина трябва да ви има – каза и пристъпи до телената мрежа, която ограждаше курника. – И всеки ден ще ви скубя копри...

Точно тогава стана ново чудо. Точно тогава той зърна още едно съкровище. Вътре в курника, досами краката на една кудкудякаща легхорнска кокошка¹ лежеше доста голяма раковина. Сред всичките курешки там се мъдреше красива раковина със ситни кафяви точици.

¹ Легхорн (англ.) – вид кокошки, отглеждани за яйца и месо. Бел. пр.

– О! – възкликна Расмус. – О!

Бързо откачи портичката на курника и без да го е грижа, че кошките ужасено кудкудякаха и хукнаха лудешки на всички страни, се втурна вътре и грабна раковината.

Сега щастието му беше толкова голямо, че не можеше да го понесе сам. Трябваше да отиде при Гунар и да му разкаже всичко. Горкият Гунар! Само преди час беше с него при курника и не намери нито раковината, нито петачето! Расмус се замисли. Може би преди час там не е имало нито раковина, нито петаче. Може би бяха попаднали там чрез някакво вълшебство тъкмо когато Расмус започна да скубе копривата. Може би този ден беше за него ден на чудесата, когато се случват само забележителни неща.

Я по-добре да попита Гунар какво мисли.

Расмус хукна с всички сили, но се сети за кошницата с коприва и бързо спря. Върна се при землянката за лед, взе я и с кошницата в едната ръка и раковината и петачето здраво стиснати в другата, се втурна да търси Гунар.

Намери го на игралната площадка, където децата се събираха, когато бяха привършили дневната си работа. И сега цялата дружина беше там, но сред тях явно цареше безпокойство. Нещо трябва да се е случило, докато Расмус го нямаше.

Расмус искаше непременно да хване Гунар насаме и да му покаже своите съкровища. Но Гунар мислеше за по-важни неща.

– Утре няма да прекопаваме картофи – каза той отсечено. – Ще идват някакви хора да си изберат дете.

Пред такава новина петачето и раковината избледняха почти напълно. Нищо не можеше да се сравни с това, че някой от дружината ще получи свой дом. Във Вестерхага нямаше нито едно дете, което да не мечтае за това щастие. Дори големите момчета и момичета, които скоро щяха да навършат възраст да се издържат сами, противно на всякакъв разум се надяваха на подобно чудо. Да, и най-грозните и най-злонравните, и най-нетърпимите между тях не можеха да се откажат от надеждата, че един ден ще дойде някой, който по непонятни причини ще поиска точно него или нея. Не за ратай или слугинче, които да хока, а за собствено дете. Да имаш собствени родители – това беше най-върховното щастие в живота, което децата от сиропиталището можеха да си представят. Не

всички искаха да признаят открито безнадеждния си копнеж. Но Расмус, който беше само на девет години, нямаше достатъчно ум, за да се престори на безразличен.

– Представи си – каза разгорещено, – представи си, че поискат мен. Ох, как ми се ще да поискат мен!

– Ами! Не си въобразявай – отвърна Гунар. – Винаги взимат момичета с къдрави коси.

Радостната възбуда на Расмус угасна и по лицето му се плъзна израз на дълбоко разочарование. Погледна умолително Гунар със замислените си сериозни очи.

– Не смяташ ли, че все пак може да има *някой*, който да иска момче с прави коси?

– Казах ти вече! Винаги искат къдрави момичета!

Самият Гунар беше необичайно грозно, чипоносо момче с коса като козя вълна, което пазеше в дълбока тайна своята надежда да си има баща и майка. Никой не биваше да забележи, че изобщо го е грижа за това, което ги очаква утре.

Когато малко по-късно лежеше в тясното си легло до това на Гунар в спалнята на момчетата, Расмус се сети, че още не му е разказал за раковината и петачето. Протегна се над ръба на леглото и прошепна:

– Знаеш ли, Гунар, днес се случиха много странни неща.

– Какви странни неща? – попита Гунар.

– Намерих едно петаче и една чудно красива раковина, ама не казвай на никого!

– Може ли да ги видя? – прошепна Гунар любопитно. – Ела да отидем до прозореца, за да ги видя.

Прокраднаха се тихо и застанаха само по нощници до прозореца. И в светлината на лятната вечер Расмус показва своите съкровища – много предпазливо, така че никой освен Гунар да не ги зърне.

– Какъв си късметлия! – каза Гунар и погали гладката раковина с показалеца си.

– Да, късметлия съм и затова си мисля, че ония, дето ще дойдат утре, може все пак да ме поискат.

– Е, дано! – отговори Гунар.

В леглото досам вратата лежеше Голям Петър, най-възрастното

момче в дома и самопровъзгласен водач. Беше се надигнал на лакът и напрегнато се заслушваше.

– Вървете да си легнете – прошепна сега. – Орлицата идва... чувам как тропва по стълбата.

Гунар и Расмус се втурнаха към леглата си, та нощниците заплюсяха около краката им. И когато Орлицата влезе, в спалнята беше съвършено тихо.

Директорката правеше вечерната си проверка. Минаваше от легло на легло и гледаше дали всичко е наред. Понякога, много рядко, погалваше някое момче с рязко, почти неохотно движение. Расмус не обичаше Орлицата. Но всяка вечер се надяваше да го погали. Не знаеше защо, просто копнееше за едно нейно погалване.

– Ако ме погали тази вечер – си мислеше сега, както лежеше в леглото, – то ще означава, че и утре ще е ден на чудесата за мен. Ще означава, че ония, дето ще дойдат, ще ме поискат, въпреки правата ми коса.

Госпожица Орлен стигна вече до леглото на Гунар. Расмус лежеше, скован от напрежение. Сега... ей сега щеше да дойде при него.

– Расмус, не скуби одеялото, ще го скъсаш! – каза госпожица Орлен.

После продължи нататък и минутка по-късно затвори вратата след себе си – спокойно, решително и неумолимо. В спалнята цареше тишина. Но от леглото на Расмус долетя дълбока въздишка.